

NSvK

NIJMEEGSE STICHTING VOOR

KAMER MUZIEK

70E SEIZOEN

JUBILEUM

2019—2020

concert 5

MAANDAG 20 JANUARI 2020

ALINA IBRAGIMOVA—VIOOL CÉDRIC TIBERGHIE—PIANO

CONCERTGEBOUW DE VEREENIGING
NIJMEGEN

GROTE ZAAL

AANVANG CONCERTEN 20.15 UUR

De violiste Alina Ibragimova werd in 1985 geboren in een muzikale familie in Rusland. Haar vader is contrabassist, haar moeder violiste. Ibragimova studeerde vanaf haar vijfde aan de Gnessin School in Moskou, en nadat de familie naar Londen verhuisde aan de Yehudi Menuhin School en aan de Kronberg Academie. Ze soleerde met vele prominente orkesten en won vele prijzen – de meest recente is de 2019 Royal Philharmonic Society Awards voor de beste instrumentalist. Haar al jaren durende samenwerking met de wereldwijd gelauwerde Franse pianist Cédric Tiberghien, die al op zijn zestiende met lof afstudeerde aan het Conservatoire de Paris, resulteerde in enthousiast ontvangen recitals en vele hooggeprezen cd's: 'Simply superb in every way!'

Niets geleerd?

In 2020 wordt de 250e geboortedag van **Ludwig van Beethoven** gevierd. Hoewel Beethoven in zijn jeugd in Bonn al in de kapel van de keurvorst een grote muzikaliteit aan de dag legde, werd hij pas echt bekend nadat hij in 1792 naar Wenen was gereisd en na wat lessen van Haydn, Salieri en Albrechtsberger zijn eigen weg insloeg. De keurvorst aan wie Beethoven zijn werk opstuurde, vond echter dat hij niet genoeg had geleerd en dreigde zijn toelage stop te zetten. In feite hoefde Beethoven helemaal niets te leren. Hij volgde zijn eigen gevoel en werd een van de grootste componisten, een grensverlegger tegen wie componisten huizenhoog opkeken.

Een van de werken die hij aan de keurvorst stuurde was de reeks variaties op 'Se vuol ballare', een bariton-aria uit *Le nozze di Figaro* van Mozart. De in 1793 voltooide reeks van twaalf variaties gaat heel ver met contrasterende registers, tegendraadse accenten en plotselinge verschillen in dynamiek. Vooral de coda was zeer vernieuwend, met lastig te spelen trillers en tegelijkertijd een melodie. Wat betreft de moeilijkheidsgraad probeerde Beethoven hiermee zijn concurrenten de loef af te steken. De variaties waren meteen populair en Beethoven werd min of meer gedwongen om het werk te laten uitgeven, het werd gepubliceerd als zijn 'opus 1'. Maar toen hij zijn pianotrio's wilde uitgeven, die hij zelf van groter belang achtte, trok hij zijn eerdere opus 1 terug. De variaties kregen later het bijvoegsel 'Werke ohne Opuszahl', maar dat maakt ze niet minder interessant: in deze vroege compositie laat Beethoven al veel originaliteit zien.

Niet begrepen

Het muzikale leven in Wenen werd eind achttiende eeuw groten-deels gedragen door de aristocratie die in hun salons musici van reputatie uitnodigden. Beethoven werd, aanvankelijk als klavier-virtuoos, vooral ondersteund en aangemoedigd door de prins Karl von Lichnowsky. Zijn vroege composities uit de Weense tijd – zoals de piano- en strijktrio's – sloten nog aan bij de wensen van de salons, met de bedoeling erkenning en financiële steun te vergaren. Ook acht van zijn tien vioolsonates ontstonden in de eerste tien Weense jaren.

Met de eerste drie vioolsonates, opus 12, opgedragen aan zijn leermeester Antonio Salieri, sloeg hij nieuwe wegen in, zoals in de verdeling van de partijen tussen beide instrumenten en de ritmische energie. Vooral in de laatste van de drie sonates – die we tijdens dit concert horen – zitten ongebruikelijke modulaties en snelle ontwikkeling van de motieven, die hem door critici wat ongunstige commentaren opleverden. De recensent van de *Allgemeine musikalische Zeitung* uit Leipzig noemde de muziek in 1799 'een pad vol obstakels waar men uitgeput van terugkomt zonder plezier te hebben gehad'. De jonge componist liet zich hierdoor niet ontmoedigen, maar schreef naar de uitgevers van de krant dat de criticus er niets van begrepen had. Met onze oren, die heel wat meer gewend zijn, horen we echter een briljant

programma

- 1 **Ludwig van Beethoven** (1770–1827)
Twaalf variaties op 'Se vuol ballare' uit Mozarts *Le nozze di Figaro*, WoO 40 (1792–93)
 - 2 **John Cage** (1912–1992)
Six Melodies (1950)
 - 3 **Ludwig van Beethoven** (1770–1827)
Sonate voor piano en viool nr. 3 in Es, opus 12/3 (1797–98)
 - *Allegro con spirito*
 - *Adagio con molta espressione*
 - *Rondo: Allegro molto*
- pauze
- 4 **Ludwig van Beethoven** (1770–1827)
Sonate voor piano en viool nr. 9 in A, 'Kreutzer', opus 47 (1802–04)
 - *Adagio sostenuto – Presto*
 - *Andante con variazioni*
 - *Finale: Presto*

Het maken van beeld- en geluidsopnamen is niet toegestaan.

De NTR zendt dit concert rechtstreeks uit op NPO Radio 4. Het is achteraf terug te luisteren via www.kamermuzieknijmegen.nl/media en via www.radio4.nl/avondconcert

gecomponeerde klassieke sonate met indrukwekkende snelle delen en expressief samenspel in het Adagio.

Sonata mulattica

Met zijn negende vioolsonate uit 1803 stijgt Beethoven hoog uit boven de intimiteit van de kamermuziek. Het in korte tijd geschreven zeer virtuoze werk 'in stilo molto concertante, für einen tüchtigen Geiger' was bestemd voor de Afrikaans-Europese violist George Bridgetower die naam had gemaakt vanwege zijn fenomenale viooltechniek en tijdens een concertreis Wenen aandeed. Beethoven ontmoette hem ten huize van Prins Lichnowsky en sloot onmiddellijk vriendschap met de even temperamentvolle als getalenteerde violist. Tijdens een gezamenlijk openbaar concert in de Augarten was de sonate nog nauwelijks gereed. Bridgetower moest zijn vioolpartij over de schouder van Beethoven aan het klavier meelezen. Het werk opent op ongebruikelijke wijze door de viool alleen, als inleiding op het Presto dat drie verschillende thema's heeft. Het middendeel is een andante met vier variaties. Als derde deel gebruikte Beethoven een eerder geschreven presto dat oorspronkelijk was bedoeld voor de Sonate opus 30/1, een zeer ritmische en jachtige tarantella, die weinig ruimte laat voor ontspanning. In de eerste autograaf schreef de componist de komische opdracht 'Sonata mulattica composta per il mulatto Brischdauer, gran pazzo e compositore mulattico'. Toen snel daarna deze vriendschap eindigde, wilde Beethoven niets meer van Bridgetower weten. Hij droeg het toen op aan de Franse violist Rudolphe Kreutzer, die dit later als de 'Kreutzer Sonate' bekend geworden werk echter nooit zelf gespeeld heeft.

Geen structurele harmonie

Avant-garde componist **John Cage** begon pas met componeren nadat hij tijdens een reis door Europa kennismaakte met de muziek van Strawinsky en Satie. Hij wordt beschouwd als een van de grote vernieuwers van de muziek in de twintigste eeuw. Toen bleek dat Cage geen gevoel had voor harmonieel, noemde zijn leraar Arnold Schönberg hem eerder een uitvinder dan een componist. Een geprepareerde piano en het toevalselement van externe geluiden zijn van belang bij veel van zijn werken. Cage's muziek is bij voorkeur experimenteel in klankkleur en ritme. *Six Melodies* sluit in sfeer nauw aan bij Cage's String Quartet in Four Parts, beide werken uit 1950. In een brief aan Pierre Boulez noemde hij het 'een postscriptum bij het kwartet'. Elk van de zes korte stukjes wordt bepaald door een eigen 'gamut' – een reeks tonen, intervallen of samenklanken uit een toonladder. De violist en pianist maken in dit werk samen de melodische lijnen, er is geen structurele harmonie. De violist moet volgens de partituur spelen zonder vibrato en met een zo licht mogelijke druk op de stok. Het geheel is meditatief en ingetogen, met uitzondering van de vierde en de vijfde melodie, die meer beweging vragen. Volgens Cage hebben de uitvoerenden de verantwoordelijkheid om dit werk zo te perfectioneren dat het 'aantrekkelijk oninteressant' wordt.

Ellen von Holtz